

Avauspuhe kirkolliskokouksessa 4.11.2024

Arkkipiispa Tapio Luoma

Katso: ihminen!

Kirkolliskokouksen syysistuntoviikko on aloitettu messulla Maarian kirkossa. Miten tärkeää onkaan, että kirkkomme ylin päättävä elin ryhtyy vaatimaan työhönsä Jumalan edessä yhteisessä sanankuulossa, rukouksessa ja ehtoollisessa. Yhä uudestaan kirkolliskokouksen hartauselämä muistuttaa, että emme ole omalla asiallamme vaan Herramme Kristuksen asialla. Kirkollisessa elämässä ja päätöksenteossa emme tukeudu pelkästään omaan ymmärrykseemme vaan luotamme siihen, että Jumala on läsnä keskuudessamme ja ohjaa meidän ymmärrystämme omalla viisaudellaan.

Maarian kirkon lukuisista ja ainutlaatuisista yksityiskohdista yksi puhuttelee minua voimakkaasti yhä uudestaan. Kirkon alttarille astuttaessa huomio kiinnittyy suureen triumfiristiin, ristiinnaulittua Jeesusta esittävään puuveistokseen. Siinä kärsivä Kristus katselee ylhäältä päin ehtoolliselle saapuvaa seurakuntaa aivan kuin hän haluaisi sanoa jotakin tärkeää. Olen vuosien mittaan veistosta katsellessani miettinyt, mitä hän haluaisi sanoa. Ristiinnaulitun olemuksesta välittyy monenlaista sanottavaa.

Yksi hätkähdyttävimmistä Kristuksen katseesta minulle välittyvistä viesteistä on: "Kun katsot minua, muista, että näinkin voi ihmiselle käydä." Ihmisen kohtaama kärsimys välittyy veistoksesta voimakkaasti. Eikä mikä tahansa kärsimys, vaan sellainen, jonka ihminen aiheuttaa toiselle ihmiselle. Sitä kärsimystä on aina liikaa tässä maailmassa.

Syyt, jotka johtivat Jeesuksen ristiinnaulitsemiseen, ovat meille tuttuja. Uskonnollisten johtajien vaatimus maaherra Pontius Pilatukselle oli suoraviivainen: Jeesus ei ansainnut elää. Pontius Pilatus yritti puhua loppuun asti Jeesuksen puolesta. Johanneksen

evankeliumin mukaan Pilatus vetosi uskonnollisten johtajien inhimillisyyteen tuotuaan ruoskitun ja orjantappuroilla kruunatun Jeesuksen heidän eteensä. Pilatus sanoi: "Katso: ihminen!" Jeesukselle ei kuitenkaan herunut myötätuntoa uskonnolliselta eliitiltä. Tuon historiallisen oikeudenkäynnin lopputulos on ikuistettuna kristikunnan kirkkoihin kaikkialla maailmassa, myös Maarian kirkon triumfiristiin.

Se människan. Med de här orden uttryckte ståthållaren Pontius Pilatus något väsentligt om människans värde. Att betona människovärdet och tala om mänskliga rättigheter - något som ju är välbekant i vår tid - fanns knappast i ståthållarens tankar, men han förmådde visa medkänsla. Han kunde se människan som människa och ansåg det mänskliga i sig självt vara värdefullt och betydelsefullt. De moderna tankarna om människovärdet och människorätten har sina rötter i antiken och vidareutvecklades under medeltiden, under århundradena efter reformationen, påskyndade av upplysningstiden.

Ihmisarvon ja ihmisoikeuksien ilmaisemisen huipentumana voi pitää Yhdistyneiden Kansakuntien vuonna 1948 julkaistua Ihmisoikeuksien yleismaailmallista julistusta, joka aikanaan hyväksyttiin yksimielisesti – tosin jotkut maat jättivät äänestämättä. Toisen maailmansodan kauheudet pakottivat etsimään sellaista sanoitusta ihmisarvolle ja kaikkien yhtäläiseen arvoon nojaaville ihmisoikeuksille, jotka olisivat kaikkialla päteviä. Tavoitteena oli, että valtiot voisivat laajasti sitoutua ihmisoikeuksien edistämiseen ja suojelemiseen. Julistuksen pohjalta on sittemmin YK:ssa laadittu useita tarkentavia ihmisoikeussopimuksia, kuten sopimukset taloudellisten, sosiaalisten ja kulttuuristen oikeuksien turvaamiseksi, rotusyrjinnän kitkemiseksi, kansalais- ja poliittisten oikeuksien turvaamiseksi sekä naisiin kohdistuvan syrjinnän poistamiseksi. . Nämä julistukset ja sopimukset ovat kuin vastausta maaherra Pilatuksen kehotukseen: "Katso: ihminen!"

Människorättstänkandet har stärkts enormt under de senaste årtionden. Staterna och nationella och internationella organisationer arbetar på många fronter för att staterna ska kunna bära sitt ansvar för att skydda och främja de mänskliga rättigheterna och för att vi alla ska bli bemötta i enlighet med det människovärde vi alla har. Utvecklingen har dock inte någonstans i världen nått den nivå där till exempel rekommendationerna i deklarationen om de mänskliga rättigheterna har genomförts fullt ut. Fortfarande utsätts människor för diskriminering på grund av ras, religion eller kön. Deras frihet begränsas

godtyckligt och de förvägras möjligheter till en rättvis rättegång. Yttrandefriheten och det demokratiska samhällets funktion begränsas, och de som anses ha fel åsikter kan bli föremål för våld.

Yksi suurimmista esteistä ihmisoikeuksien toteutumiselle ovat vallankäyttäjät itse. Sellaiselle vallankäyttäjälle, joka tarrautuu omaan asemaansa ja sen tuomiin etuoikeuksiin, puhe kaikkien yhtäläisestä ihmisarvosta ja ihmisoikeuksista näyttää uhkaavalta. Maailmassa on monia autoritaarisesti hallittuja valtioita, joissa on epäsuotuisaa, jopa vaarallista olla eri mieltä kuin vallanpitäjät. Demokraattinen yhteiskuntamalli, joka perustuu ajatusten, arvojen ja poliittisten näkemysten moninaisuuteen, on monin paikoin uhattuna. Autoritaariset johtajat tukeutuvat toisiinsa yrittäessään pitää kansansa tiukassa otteessaan. Kaikilla mantereilla käydään demokraattisia vaaleja, joiden kautta valtaan päässeet kuitenkin hyökkäävät demokratiaa ja siihen nojautuvia yhteiskunnan instituutioita sekä kansainvälisiä sopimusjärjestelmiä vastaan. Hyökkäys demokraattisen yhteiskuntamallin ideoille kohtaa on hyökkäys myös niitä arvoja kohtaa, joilla demokratian ihanteet seisovat: jokaisen ihmisen yhtäläistä arvoa ja yhtäläisiä oikeuksia kohtaan.

Minusta on tärkeää kysyä, miksi toisen ihmisen arvon tunnustaminen – ihmisen näkeminen ihmisenä – on meille niin vaikeaa? Näyttää siltä, että toisen ihmisen kohtelemisen arvokkaasti ja oikeudenmukaisesti on mahdollisempaa, jos me todella näemme ihmisen. Ihmisoikeuksien mitätöiminen alkaa useimmiten ihmisen arvon kyseenalaistamisella, epäinhmillistämällä. Ihmistä ei enää nähdä ihmisenä, vaan jonkin ihmisryhmän edustajana - ihmisryhmän, jota aletaan syyttää yhteiskunnallisista ongelmista. Tiedämme esimerkiksi, että Ruandan kansanmurhaa vuonna 1994 edelsi systemaattinen propagandakampanja, jossa yhtä kansanosaa nimitettiin torakoiksi, jotka piti hävittää. Sata vuotta sitten Euroopan ongelmista syytettiin juutalaisia ja myös muiden vähemmistöjen olemassaolon oikeutus kyseenalaistettiin. Tänä päivänä näemme, miten esimerkiksi Venäjän valtiollinen propaganda ilmaisee järjestelmällisesti halveksuntaa ukrainalaisia kohtaan. Monissa maissa, myös Suomessa, maahan muuttaneista puhutaan stereotyyppisesti ja syyllistävästi. Ongelmallisia ovat myös ne hienovaraisemmin ilmaistut puheet siitä, että kansalaisen pitää olla hyödyllinen ja tuottava, tai että kiintiöpakolaisiksi

voidaan hyväksyä vain tietyn uskonnon edustajia. Se, miten puhumme ihmisoikeuksista, kertoo, mitä ajattelemme ihmisarvosta.

Jostain syystä puhe ihmisarvosta ja ihmisoikeuksista ei kirkon sisällä aina ole luontevaa. Sanomaa syntien sovituksista ja ylösnousseista Jeesuksesta ei tunnu olevan helppoa nivoa yhteen yhteiskunnallisiksi ajateltujen kysymysten kanssa. Mitä tekemistä on Jeesuksella ja yhteiskuntavastuulla keskenään?

Tällä kirkolliskokousviikolla saamme käsiteltäväksi tuoreen nelivuotiskertomuksen. Yksi sen johtopäätöksistä on tällainen: "Nimenomaan seurakunnan työntekijöiden ja luottamushenkilöiden ajattelumaailmassa ei näyttäisi vallitsevan erityistä yhteyttä julistuksen ja yhteiskunnallisen työn välillä. Tämä on linjassa sen yleisemmän havainnon kanssa, että kirkollisessa keskustelussa julistus ja sosiaalietikka asetetaan herkästi vastakkain."

"Katso: ihminen!" Kuulen Pilatuksen kehotuksessa kommentin tähän nelivuotiskertomuksen havaintoon. Huomio on kiinnitettävä ihmiseen. Kirkon tehtävänä on julistaa ja elää todeksi evankeliumia ylösnousseista Kristuksesta, syntien Sovittajasta ja maailman Valosta. Tämä tehtävä ei kuitenkaan toteudu tyhjiössä vaan aina kulloisenkin yhteiskunnallisen todellisuuden keskellä. Vierailin pari kolme viikkoa sitten Ugandassa, Etelä-Sudanissa ja Etiopiassa tutustumassa Kirkon Ulkomaanavun työhön. Tapasin matkan aikana kirkkojen johtajia, poliitikkoja ja avustustyöntekijöitä sekä vierailin muun muassa pakolaisleirillä. Matkan tärkeimpiä oivalluksia monenlaisten yhteiskunnallisten vaikeuksien keskellä kipuilevien ihmisten kanssa keskustellessani oli, että kristityn uskolla Jeesukseen on aina seurauksia. Usko, jolla ei ole seurauksia, ei voi olla valaisemassa maailmaa.

De kristnas sociala ansvar börjar alltid med nästan, med en annan människa. Det fokuserar i synnerhet på dem som lider. Deras människovärde måste erkännas och deras mänskliga rättigheter måste skyddas och främjas, oavsett vem de är eller hurdana de är. Det är sannolikt att de vars maktposition och privilegier rubbas av talet om människovärde och mänskliga rättigheter också motsätter sig det här tankesättet. Talet om mänskliga rättigheter kritiserar för att vara idealistiskt och orealistiskt, och för att det fungerar dåligt i

en värld av hårda fakta. Men kan det vara så att "hårda fakta" är barriärer som vi själva har byggt upp och som vi kan ta skydd bakom?

Yhdistyneiden Kansakuntien 76 vuotta sitten julkaisema ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus on kieltämättä ihanteellinen, mutta se on sitä tarkoituksella. Se nimittäin luotiin rakentavaksi vastavoimaksi niille raja-aitoja pystyttäneille koville tuhon voimille, jotka vuosikausien ajan raunioittivat maailmaa. Ihmistä tuhoavan ajattelun ei enää haluttu nostavan päätään. Toisen maailmansodan jälkeisen, rauhaan tähtäävän maailmanjärjestyksen lähtökohtana oli alusta alkaen ihmisarvon kunnioittaminen ja ihmisoikeuksien tunnustaminen. Olisi mieletöntä ajatella, että tämä ei koskisi kirkkoa ja jokaista, joka turvaa Jeesuksen Herranaan. Kyse ei ollut jostakin kristinuskon ulkopuolelta tulleesta ideologiasta. On muistettava, että Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen laatimiseen osallistui myös teologeja, jotka julistusta muovatessaan sanoittivat kristillistä ihmiskuvaa.

Hyvät kirkolliskokousedustajat. "Katso: ihminen!" Maarian kirkon ristiinnaulittu Kristus muistuttaa meitä paitsi kärsivästä lähimmäisestä myös siitä, että Herramme tietää, mitä on olla ihminen myös kärsimyksen keskellä. Kristillisen uskomme perustava lähtökohta on siinä, että Jumalan kuvaksi luotu ihminen on Jeesuksen sovitustyön kautta tullut osalliseksi pelastuksesta. Kun kohtaamme Jeesuksen, emme kohtaa ainoastaan ihmistä, kaltaistamme, vaan kohtaamme siinä ihmiseksi tulleen Jumalan. Kristillisen näkemyksen mukaan ihmisen arvo ei perustu ihmisten keskinäisiin sopimuksiin, jotka ovat milloin tahansa rikottavissa, vaan Jumalan tahtoon ja rakkauteen. Lähimmäisen ihmisarvon ja hänen ihmisoikeuksiensa tunnustaminen kuuluu oleellisesti siihen todistukseen, jonka Jeesuksen seuraaja Herrastaan antaa.